

akkor is követelmény, amikor a honvédelem aktuális rendszerhiányokkal küzd, sőt, talán akkor még inkább az. Tiszta szívből kívánom önöknek, hogy a Társaságuk váljon a valós érdekeket szol-

View metadata, citation and similar papers at core.ac.uk

brought to you by CORE

naai mesterseg». Onok a naai tuaományok mestersegeben kiválóak, renakivul sok tapasztalattal rendelkeznek, s ez a záloga a győzelmiünknek. Így Magyarország és a magyarok mindig nyertesek lehetnek. Köszönöm, hogy meghívtak, hogy itt lehettem és meghallgattak.”

Úgy gondolom, hogy az önkéntes társadalmi szerveződés az elmúlt több mint két évtized alatt nagy utat tett meg, munkájával segítette a honvédség átalakításának bonyolult folyamatát. A továbbiakban is szükség van a nyílt eszmecserére, a problémák őszinte feltárására, és a döntéshozókkal való megismertetésére. Ne feledjük, a döntésnél a problémát soha nem az jelenti, amit nem tudunk, hanem az, amit rosszul tudunk! Ezért is szükséges a valós igazság feltárása, s ismerete.

Ács Tibor

A Magyar Tudományos Akadémia a hadtudományért

A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) keretében a hadtudomány és szervezete formái fejlődésének, átalakulásainak és változásainak 188 éves történetét a legtalálóbban a jeles magyar alkotók – köztük a kiemelkedő katonatudósok – tudományos életművei, teljesítményei szimbolizálják.

Az MTA történetének különböző időszakaiban az Akadémia és tagjai, a hazai hadtudomány jeles művelőinek munkássága egyszerre fordult a magyar és az egyetem hadügy múltja, jelene és jövője felé. Ám a jeles hadtudósok tudományos életműveihez hasonlóan jelentős történelmi tettek és teljesítménynek számítanak a különböző korokban az MTA és osztályai által azoknak a szervezeti formáknak a megteremtése, amelyek hozzájárultak diszciplínánk lendületesebb fejlődéséhez és a hadügy múltbeli, jelenlegi és jövőbeli fontos témáinak kutatásához.

A hadtudomány hazai művelőinek minden nemzedéke – különösen a múlt század hatvanas-hetvenes éveitől – követendő, ösztönző példának tekintette az MTA és a katonakadémikusok munkálkodását az önálló nemzeti hadügy eszméjének ébren tartásáért és megteremtéséért.

Diszciplínánk kutatói és az érdeklődői különösen bőven merítettek a reformkorban elévülhetetlen érdemeket szerzett hivatásos tiszt akadémiai levelező, rendes és tiszteleti tagjainak,⁷ hadtudományi életművéből.

⁷ A megválasztás (1831–1848) időrendjében: Kiss Károly (1793. augusztus 12.–1866. február 17.), Baricz György, Szontagh Gusztáv, Lakos János, Tanárky Sándor, Korponay János, Mészáros Lázár és Kőszeghi-Mártony Károly.

A magyar hadtudomány fejlődésének sajnos sokat ártott a 20. század első kétharmada: a harmincas évek elejétől a német, majd a negyvenes évek végétől a szovjet hadtudomány tételeinek átvétele nyomta rá a bélyegét a katonai elméletre. Tudománytörténeti tény azonban, hogy századunk minden korszakában, jelen volt – hol erőteljesebben, hol gyengébben – egy olyan irányzat, amely alkotásaiban, műveiben a nemzeti érdekeket szem előtt tartó tudományos értékeket tárt fel és ajánlott felhasználásra a magyar honvédelem fejlesztése érdekében.

A hadtudomány művelésének helyzete a rendszerváltást megelőző időszakban

A hadtudomány fejlődése érdekében a Magyar Tudományos Akadémián az egyik legfontosabb intézkedés 1951-ben történt, amikor az MTA Tudományos Minősítő Bizottsága (TMB) felügyeletével megindult a szervezett tudósképzés, és bevezették a tudományos fokozatokat. A TMB 1952-ben tudományos munkásságukért *Varga Lajos*nak a biológiai tudományok doktora, *Markó Árpádnak* a történettudományok kandidátusa és *Farádi László* orvos ezredesnek az orvostudományok kandidátusa címet adományozta. A hadsereg tisztjei 1952-től vettek részt aspiránsként a különböző tudományágakban folyó képzésben, de csak 1962-ben került sor a hadtudományi képzés megindítására.

Az MTA TMB Hadtudományi Szakbizottsága 1963-ban alakult meg, és ettől kezdve a hadtudomány különböző ágaiban elért eredményeik alapján számosan kapták meg a hadtudományok kandidátusa és doktora címet. A hatvanas évek elejétől egyre nagyobb számban vettek részt a katonai szakemberek az MTA osztályai állandó (meteorológiai, klinikai, történettudományi stb.) bizottságainak munkájában. Az MTA és a Honvédelmi Minisztérium (HM) között egyre szorosabb lett az együttműködés, mivel a szovjet hadtudomány alkalmazása mellett a honvédelem és a hadsereg egyre több területén használták fel a hazai tudományos eredményeket.

A Magyar Tudományos Akadémián a hadtudomány elismerésében 1969–70 táján fordulat következett be. Ezt bizonyítják a néphadseregben folyó tudományos munkát megvitató, 1970. június 4-ei értekezleten a felszólaló MTA főtitkár mondatai: „A szervezéstudomány terén a világtörténelemben a hadtudomány járt az élen *Julius Ceasartól vagy Hannibaltól kezdve... egy folyamatos katonai szervezéstudomány van, amelynek vannak hadművészeti, stratégiai elemei is, és van alapvető klasszikus katonai szervezési anyaga... Az egész modern amerikai menedzselés nagyrészt a háborús tapasztalatokon alapszik, mint ahogy a technikai fellendülés is a háborúban kikényszerített megoldásokból indult. Tehát a hadtudomány klasszikus hagyományai és modern tapasztalatai lényegesek a polgári élet számára is.*”

Az Akadémia főtitkára kifejtette azt az álláspontot is, hogy a polgári és katonai együttműködésnek, az MTA és a HM együttműködésének beláthatatlanul sok a haszna és kölcsönösen termékenyítő hatása biztosra vehető. Ennek igazolására mondta el: „*Én magam is kerestem néhányszor az ilyen kapcsolatokat és az a kicsi is, amit sikerült létrehoznom, rögtön érezte gyümölcsöző hatását.*”

Ezek után az volt várható, hogy alapvető változás fog következni a HM szemléletében, de sajnos ez nem így történt. Igaz, ebben szerepet játszott az a hivatalos álláspont, hogy a hadtudománynak ideológiai funkciója van, és a néphadsereg

hadtudományi munkájában alapvetően két irányba kell dolgoznia. Az egyik a szovjet, illetve a szocialista hadtudomány, valamint a polgári tudományok hadsereget érintő részeinek adaptálása; a másik a hadtudomány keretein belül azoknak a sajátos problémáknak a megoldása, melyek a honvédelem erősítésével kapcsolatosak és hazai kidolgozásokra várnak.

A hetvenes évtizedben a hadtudományi kutatás irányítása kormány szintű és minisztériumi hatáskörben történt, amit általában a HM végzett, de a hadtudomány társadalomtudományi jellegéből fakadóan a hadsereget érintő többi kutatási főirány gazdája azonban az MTA volt.

A nyolcvanas évtizedben a hadtudósok munkájukkal sok elismerést szereztek. Maradandó teljesítményeikből bőven meríthetünk az országvédelem és a Magyar Honvédség korszerű fejlesztése érdekében.

Az 1980-as években az MTA felismerte, hogy a hadtudománynak helye van az Akadémián. Ezt jelezte, hogy 1983-ban a HM ajándékát, Kiss Károly honvéd ezredes, első katonaaadémikusunk portréját, az MTA elnöke vette át, amit azután elhelyeztek az elhunyt neves akadémikusok arcképcsarnokában.

A hadtudósok⁸ egyre több akadémiai tudományos bizottság munkájában vettek részt, és szereztek elismerést tevékenységükkel a hadtudománynak. A hadtudomány tekintélyének növekedését jelentette, hogy több hadtudós cikke jelent meg az MTA folyóiratában, a Magyar Tudomány hasábjain. Zrínyi Katonai Kiadó számos hadtudományi művet adott közre.

A hadtudomány helyét a tudományok rendszerében jól tükrözte az MTA és a HM 1986-os igen fontos együttműködési megállapodása is. A jól alakuló helyzetre azonban rányomta a bélyegét az a körülmény, hogy a katonai vezetés a hadsereg megoldatlan bajaira azonnali orvosságot várt a még mindig féllábon álló és több fontos ágát nem is művelő hadtudománytól és tudósaitól. A katonai vezetésnek ez az igénye és követelménye azonban teljesíthetetlennek bizonyult a hadtudományi kutatás számára.

* * *

A rendszerváltás történelmi fordulata után, a reformtörekvések szellemében fokozatosan megtörtént a Magyar Tudományos Akadémián a hadtudomány egyenjogúsítása. Ennek a folyamatnak fontos állomásai voltak a Magyar Hadtudományi Társaság megalakulása, a Tudomány- és Technikatörténeti Komplex Bizottság Hadtudomány- és Haditechnika-történeti Albizottságának és a Történettudományi Bizottság Hadtörténeti Munkacsoportjának létrejötte, a hadtudomány hazai értelmezéséről megtartott konferencia, az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok (OTKA) pályázatain való hadtudósi részvétel, a hadtudomány művelőinek szereplése a sajtóban, a rádióban és a televízióban. Ám ami a legfontosabb: a hadtudományi kutatók teljesítményei és eredményei. Ezek tették lehetővé, hogy 1994 augusztusában kezdeményezzék az MTA Hadtudományi Bizottságának újjáalakítását, ami az MTA és a

8 1980-ban 124, 1985-ben 169, 1989-ben 233 (köztük 26 MTA-doktor) volt a minősítettek száma. 1980 és 1989 között 116 kandidátusi, 1981 és 1989 között 27 MTA-doktori értekezés eredményes védelme történt meg.

IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya vezetésének egyetértésével 1994. szeptember 5-én megtörtént és október 10-én az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya megválasztott 30 fős Hadtudományi Bizottsága megkezdte munkáját.

A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény értelmében 1994 júliusától 1995 januárjáig a mintegy 260 hadtudományi minősítéssel rendelkezők közül 163 minősített nyilatkozott úgy, hogy tagja kíván lenni az MTA köztestületének. (A közel 12 ezer minősítettből 6463 fő köztestületi tag.)

A 163 minősítettből 141 a Hadtudományi Bizottság, 22 pedig tizenhárom másik akadémiai bizottság köztestületi tagja lett. A 163 köztestületi tag megoszlása azt mutatja, hogy a legkülönbözőbb szakterületek, intézmények és szervezetek képviselőit tömöríti az Akadémia. Az MTA, a IX. Osztály és a Hadtudományi Bizottság minden esetben, számít munkájukra, véleményükre, szakértelmükre, amikor például átfogó tudományos, tudáspolitikai, társadalmi vagy honvédelmi kérdésben kell akadémiai véleményt megfogalmazni, illetve eljuttatni ezt a véleményt a társadalom különböző rétegei számára.

Berek Lajos

A Kiss Károly Hadtudományi Klub az MHTT szervezetében⁹

A mai konferencián valószínűleg minden előadás egy kicsit szubjektív, hiszen az elmúlt 30 év történeteiről mindenkinek más emlékképei vannak.

A tárgyidőszakban a Kiss Károly Hadtudományi Klub (a továbbiakban: Klub) életének jelentős, személyekhez kötődő fordulópontjai voltak. Mindenképpen meg kell emlékezni a Klub első elnökeiről, az alapító elnök *Móricz Lajos*ról és a választott tisztségében őt követő *Vasvári Vilmos*ról. Móricz Lajos 1990-ben a Magyar Hadtudományi Társaság (MHTT) első elnöke lett, megválasztása után vált meg a Klub élén betöltött pozíciójától. Ekkor lépett helyébe Vasvári Vilmos, aki nagyon aktív és segítőkész ember volt és eredményesen vezette tovább a Kiss Károly Hadtudományi Klub munkáját. Feltétlenül ki kell emelni *Héjja István* szerepét és tevékenységét, aki 2001 tájékán, alapító tagként, és – akkor már – a Magyar Hadtudományi Társaság egyik elnökhelyetteseként sokat tett azért, hogy a Klub eredményesen működhessen tovább.

A Klub működésének egyes időszakait sokféleképpen lehet szakaszolni. Erre 15 évvel ez előtt elsőként Vasvári Vilmos tett kísérletet, amikor megírta A Kiss Károly Hadtudományi Klub 15 éve című munkáját.¹⁰

⁹ A *30 év a hadtudomány szolgálatában* című szakmai-tudományos konferencián, 2013. november 28-án, a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen elhangzott előadás hanganyagának szerkesztett változata.

¹⁰ Vasvári Nagy Vilmos: A Kiss Károly Hadtudományi Klub 15 éve. Budapest, 1998. HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály.